

„Hogy, hát te nem írtál naplót?” (Emlékkönyv, I. rész)

2010. ápr. 16.

■ No jó, hát akkor „életem hatvanhetedik évébe”, ma reggeltől kezdve egy éven át naplót írok. Illetve igyekszem rögzíteni valamit, valamennyit az elmúlt napból. Ágnes hozta szóba a dolgot tegnap, nem először. Legutóbb pedig Köntös-Szabó Zoli (ki az? – kérdezi a kortárs magyar olvasó) pírított rám, amikor hosszú-hosszú évek után meglátogattam 70. születésnapja alkalmából. „Hogy, hát te nem írtál naplót? Hogy tehetted ezt?” Merthogy ő az elmúlt harminc évből egy napot ki nem hagyott. „Még a régi nagy piálások idején se, öregem!” – jegyezte meg selmán mosolyogva, elégedetten. Ott is van a bejegyzések nagy része a polcon, a kiadásra váró *Trianon gyermekei* című regényfolyam 12 kötetében! „Amit sajnós családi krónikának neveztem a megjelent első négy kötetben, és most már nem nevezhetem másképp!” – jegyezte meg Zoltán. (Körülbelül idáig jutottam az előbb, amikor hirtelen, nem tudom hogyan, gépem elsötétült, zirregni-zurrogni kezdett, elűnt minden a képernyőről, el az alig megkezdett naplóm is, így hát most újraírtam... Netán azt jelentené, hogy gondoljam meg kétszer is mit írok, írok-e naplót egyáltalán?...). Közben befutott a Cseke Gabi által átküldött fantasztikus képanyag az izlandi vulkánkitörésről, a The Boston Globe beszámolójából. (Azaz: a naplót tovább írom...) De mára: ennyit.

04.17.

Átellenben, az Üllői út túloldalán megszólal a harang, reggel nyolc óra, ez a harangszó általában a kávézásnál ér, ez a reggeli kávézás ideje, fél nyolc és fél kilenc között. Úgy döntöttem, ezután ezt az időt és nagyjából ennyit szánok majd a naplóírásra. Giling-galang, a nagyszoba harmadik emeleti ablakából épp a „tökéletes toronyra” (*A döbbenet mindennapjai* című versemből), az Örökimádás templom csúcsíves épületére látni. Pár éve szerelték be a harangot, de a hangja nem az igazi, ha stílszerű akarok lenni, úgy írom: számomra valahogy olyan kishitűen szól. A „torony magasában” maradvá megemlítem, hogy tegnap este megjött a KAF válasza „toronygombiratomra”: kell nekik az a 180 sornyi részlet az *Öregirkából*, amit pár napja küldtem – miután négy hónapig előző küldeményemre nem válaszolt. Mint írja, bizonyára „elszállhatott” a kézirat, nem tud róla. Megemlíti: „mostanában kicsit szétszórt vagyok, de nem annyira »elszállt«, mint az a kézirat”. Örülök, hogy felvállalták a szövegrészt, ez a KAF-ék esetében sokkal inkább „teszt-kérdés” volt a számomra, minthogy például a *Magyar Naplónak* kell-e. (Nem kellett, Szentmártoni közlése szerint „valahogy” nem nyerte meg a tetszésüket.) És ezt itt most elsősorban a dolog „műnemiségére” értem, nem a „minőségére”. Ennél a szövegnél a minőség, hogy úgy mondjam: föl se vetődik.

A lengyel nemzeti gyászshéthez igazodva este a Duna TV leadta Wajda Katyn-filmjét. Jó lett volna, s „kapóra” is jött volna megnézni, de a kisrajkók miatt nem lehetett. Épp a napokban került szóba Cseke Gabival Skype-os csevegéseinkben, illetőleg a Trianon-irodalomról szóló morfondírozásaihoz kapcsolódva, hogy a lengyelek ezt a nemzeti tragédiát is meg tudták méltó, maradandó és hiteles módon örökíteni, hat évtized múltán ott van a „nagyöreg” Wajda remekműve. Mire Gabi azt írta, hogy háromszor is megnézte már DVD-n, de koránt sincs olyan jó véleménnyel róla, túl didaktikusnak, hatásvadász, frázisokkal túlszűfolt filmnek érezte. Érdekes, az én emlékezetemben nem így él. Szóval jó lett volna újranézni...Tovább olvastam a néhány évvel korábban játszódó Böll-regényt. Régóta itt a könyvespolcon, de valahogy mind ez idáig nem került sorra. Délután kinn voltunk jó két órát a kisrajkókkal a Grundon, kellemes, napos idő, teli a játszótér, de a falakra kirakott fénymásolt regénylapokon kívül semmi, de semmi nem emlékeztet *A Pál-utcai fiúk* világára... És hogy is mondjam: ezt nem is annyira a gyerekeken, mint inkább a szülőket elnézve láttam...

04.19.

Régi egyetemi évfolyamtársnóm hívott fel. Tavaly, hatvanvalahány évesen telepedtek át Magyarországra, harmincvalahány évig román–magyar szakos tanárnő volt egy Máramarossziget melletti faluban. S most megpályázta a Kecskeméti Katona József Színház versenykiírását, új operett létrehozására! Hát ez így önmagában is eléggé mehökkentő hír, ám az illető személyiségét ismerve még inkább. A dalszövegek „hangszereléséhez” kérne segítséget, tudnék-e valakit, aki segítene neki, pontosabban, aki elvállalná ezt a munkát, persze ő fizetni nem tud, legalábbis egyelőre, de hát ugye a fődíj kétmillió forint, decemberben lesz eredményhirdetés, akkor majd rendeznék az anyagiakat, meg hát természetesen az illető neve is rákerülhetne majd a plakátokra! Hallgatom Bözsét, a kortárs magyar operettirodalom reménybeli megújítóját, akinek eddig sem otthon, sem itt, sem a szakmában, sem azon kívül semmi publikációja soha nem volt, s aki némi kezdeti szégyenlősség után egyre magabiztosabban, egyre nagyobb hévvel ecseteli a vállalkozás részleteit, olyasfajta természetességgel, hogy eszembe sem jut megkérdezni, hogy te Bözse, mondd már, eddigi hatvanvalahány éves életed során, ott, Máramarosszigeten, hány operettet is láttál te, s hány librettót is olvastál összesen?... Mindenesetre számomra van abban valami meghatározó és felemelő, hogy a művészet világában soha semmi sem tűnik lehetetlennek. (Huszonkét-huszonhárom évesen én magam nem azon ügyködtem, hogy alig megírt, azóta is egyetlen „filmforgatókönyvemet” olasz szakos román kollégiumi társam lefordítsa, és küldjük el Antonioninak?! Vagy Fellininek?! És nem halál-komolyan gondoltam?!...)

04.21.

Tegnap megírtam a „dobozos” verset (igaz, a csattanó nincs kidolgozva), már látom, miként szerveződik ez a sorozat, csak még az nem világos, mi is lesz a „kötőanyaga”, az egynemű nyelvi megfogalmazási módon túl is... Vagyis hogy csupán ez elég lesz-e, hogy a sorozatból „verseskönyv” legyen. Ennek kapcsán morfondíroztam el azon, hogy noha a nyolcvanas években talán hús-huszonöt író is áttelepedett, ennek a folyamatra, illetve a haza-vesztésnek mind a mai napig nincs megírva az igazi, „irodalmi kánonba” illesztett és elfogadott, jegyzett drámája. Nem mintha ennek

megfogalmazására törekednék sorozatomban, hiszen én itt csupán kedvemre kószálok a félmúltamban, és ennek a félmúltnak az érzelmi épületeit próbálom szemügyre venni. Hogy ezek a lelki tájak, mondjuk tíz-húsz év múlva, mondanak-e majd valamit legnagyobb unokánknak, aki az éjjel itt aludt nálunk, rockzenészek készül, és sötét napszemüvegével, divatosra kócolt hajával épp az előbb lépett ki rohanva az ajtón, hogy éppen beérjen az iskolába... Hát ki tudná azt megmondani? Ő egyelőre saját lelki laboratóriumában kísérletezik, korának és korunknak sajátos gyúanyagai, így hát némi robbanásveszélyek között, hogy saját életének kötőanyagát valahogy feltalálja...

04.22.

Most lesz kilenc éve, hogy a húgyhólyagomból kivettek egy rákos daganatot, kétszer műtöttek, nagyjából mindkét alkalommal úgy zajlott le a dolog, hogy szabad hetemre időzítettük az operációt, hétfőn bementem, kedden vagy szerdán megműtöttek, két napot feküdtem az intenzíven, kettőt a kórteremben, s vasárnap este már mentem be a Duna TV-hez, kezdtem az éjszakás szerkesztői műszakomat. És örültem, hogy mehetek éjszakásnak!... És megfogadtam, hogy ezek után egy szót nem szólok amiatt, hogy jajistenem, időnként éjszakás műszakjaim vannak...És pár év múltán úgy alakult, hogy másfél éven át nyugdíjazásomig csak éjszakás műszakjaim lettek, és örültem, örültem, hogy vannak nappalaim, és örültem, hogy vannak éjszakáim...

04. 25.

Mivel pénteken-szombaton falusi házikónknál voltam, így az idei Nemzetközi Könyvfesztiválról lemaradtam. A mai, vasárnapi műsort átböngészve zömmel gyermekirodalommal kapcsolatos bemutatót, könyvismertetést láttam, na és az Irodalmi Születésnapok (vagy hogy is nevezik) sorozat aktuális rendezvényét, ám nem mentem ki a Millenárisra. Ami kifogásolható az utóbbi műsортípusban, éppen az: nem „minden” évfordulás író szerepel e listán, hanem az, akit meghívnak. Na most akkor ez irodalmi értékmérő lista vagy irodalmi évfordulás lista? Köntös-Szabót naplóm elején említettem, nemrég volt hetvenéves. Már a naptár szerint. Mert a fesztivál-szervezők, a jelek szerint, nem tudnak ilyen íróról. Érdekes, mert ugyanennek a dolognak az írószövetségi változata viszont kifejezetten zavar: olyannyira eluralkodott a „fesztivizmus”, hogy ott meg, szinte már nevetséges módon, egymás sarkába taposnak a születésnap rendezvények. Persze a dunaalmási fák nem tudnak semmi ilyesmiről. Amit tudnak, hogy újra tavasz van, és virágozni kell, és így és ettől kerek és igaz minden évforduló... Ezen alapigazság értéséhez és elfogadásához adjanak nekem mindig erőt a dunaalmási virágzó fák...

04.28.

Egykori, kolozsvári szomszédainkról gondolkodtam. Fele annyi időt laktunk utolsó otthonunkban, mint az itteniben, sorolom mégis sorban a többségében román szomszédainkat (hárman voltunk magyarok a 12 lakásos lépcsőházban), itt meg kinézek az ablakon, s majd húsz év után négynek ha tudom a nevét a huszonvalahány házbéli lakótársból. Ajtón belül egyetlenegnél voltam, és hát ajtón belül, ha nem éppen szó szerinti értelemben is, de szinte mondhatnám, nálam sem volt senki. Ez a látélet, természetesen, ugyanúgy szól róluk, mint amennyire rólunk. (Bár az is meglehet, hogy tulajdonképpen csakis rólunk szól.) Eszembe jut a valamivel előt-

tünk áttelepedett Cselényi Béluska megfogalmazása, miszerint nincs semmi baj, teljesen otthon érzi magát... egészen addig, amíg ki nem lép a körfolyosóra. No de hagyjuk, hagyjuk már ezeket a dolgokat, miért kell ilyesmit rögzítenie egy magyar állampolgárnak, reggeli naplójában, hatvanhat évesen?... Aztán pár perc múlva cseng a Skype-telefon, kilencvenéves anyósommal, sógorommal beszélünk Kolozsvárról, és nem érezzük, hogy húsz éve jöttünk el, és nem érezzük, hogy nem vagyunk otthon, csak miután a vonal kattan és kikapcsol... Hát ezért kell...

05. 01.

Az éjjel, életemben először (az épp egy éve elhunyt) Lászlóffy Aladárról álmodtam. Valami könyvbemutató volt, egy hatalmas asztalnál ült, előtte új munkája, *Az erdélyi magyar reneszánsz története*, azt lapozgatta, de inkább csak úgy a maga kedvtelésére, nemigen törődve a nyüzsgéssel maga körül... Megilleti ez az álom. Hiszen az erdélyi magyar költészet „reneszánszának története” bizony-bizony hozzá kapcsolódik. Elsőéves egyetemistaként ismertem meg, s aztán majdhogynem hétről hétre hozzá jártam fel a verseimmel a *Napsugár* szerkesztőségébe. Mint annyian még rajtam kívül. És nemigen emlékszem olyasmire, hogy azt mondta volna egyszer is: most nincs időm. Elvette a paksamétát, rögtön olvasni kezdte, s már mondta is a véleményét. S igen-igen olyasmit, amitől a fiatal költő menten megdicsőülve érezte magát. Szemben, a másik két asztaltól, Kányádi és Bálint Tibor figyelte a jelenetet. Kányádi kissé talán gúnyos-mosolygósan (bennem legalábbis így maradt meg), Tibike amolyan elnéző, mosolygós jovialitással. „No, ezt hallgasd meg, Sándor! SARKCSILLAG-SZOBA!” – emelte a magasba első könyvem címadónak szánt versét Aladár. Aztán mégsem lett se cím, se címadó vers ebből a költeményből, sőt, ha jól emlékszem, a szöveg be sem került Forrás-kötetembe... Aladárnak ez a reneszánszot hirdető és sürgető és teremtő indulata hosszan kísért mindannyiunkat pályánk elején. Jó húsz év múlva, mire már együtt is dolgozhattam vele, ebből jórészt csak a dohogása maradt meg. Dohogott a szerkesztőségben, dohogott az úton hazafelé, sajnos azt kell mondjam, csak az írásaiban nem dohogott már akkor, a nyolcvanas évek teljében, az „aranykorszak” csúcsra járatott időszakában. Nem, nem dohogott akkor már ő sem... Budapestre költözése után nem kerestem meg, pedig nem sokkal laktunk messzebb egymástól, mint a kolozsvári évek alatt. Az örmény kápolnabeli gyászszertartáson fátyolos családtag fogadta a részvét-nyilvánítókat. Tíz éve nem láttam. Odaléptem hozzá, átöleltem. „Körömvirág! Tegyel körömvirágot a herpeszedre!” – szólt a szájam szögletén meghúzódó kis mérges pattanást figyelve, majd bennebb tessékelt a gyászolók gyülekezetéhez.

05.03.

Szentmártonitól sürgős email, kéri, küldjem át azt a hat verset, amelyeket a *Magyar Napló* immár rendszeres kiadványába, *Az év verseibe* beválogatott. Négyet a *Gyermekrajzokból*, kettőt máshonnan. Szerzőként nincs mit szólnak, szerkesztőként viszont nem nagyon értem a dolgot. Annyira különmemű anyagok, hogy „összeereszteni” őket nem a legátgondoltabb döntés. Erről jut eszembe, a Magvető szokásos évi válogatásába, *A szép versekbe* nem kerültem be. Talán 2002-ben vagy háromban szerepeltem ott utoljára. Múlt év februárjában közöltem a *Gyermekrajzokból* először, a *Korunkban*, s azóta nagyjából ötven darab jelent meg belőle honi és otthoni lapokban. Ilyen évem életemben nem volt, igaz, ennyi beküldött anyagom sem. *Korunk, Magyar Napló, Helikon, Bárka, Parnasszus, Székelyföld, Alföld, Kortárs, Látó, Hitel*. S még öt megjelenésre vár a *Székelyföld*nél. Persze ez a lista, akarva-akaratlan, betájol

valahova... Mert például Bertók a *Jelenkortól* nem is válaszolt küldeményemre, úgy-szintén a *Mozgó Világ* se, de nem válaszolt se az *ÉS*, sem a *2000* folyóirat. Annak ide-jén szegény Nagy Gazsi jegyezte meg, milyen érdekes, hogy mennyire nem e lapok szerzői között vagyok, holott sokkal inkább az a „lírai világkép” az enyém, mint az engem felvállaló lapoké... Na jó, letenni tollat, harangoztak. Igaz, most éppen „ve-csernyére” (hogy tovább feszítsem ezt a népi–urbánus húrt...)

05.07.

Kányádi azt nyilatkozta valahol, hogy az internet olyan nagy jelentőségű dolog az emberiség életében, mint a kereszténység felvétele. Na látod, látod, mondja Ágnes, ezt nekem köszönheted! És így igaz. Hiszen tulajdonképpen ő szorgalmazta, hogy fa-lun se legyünk tévé és internet nélkül.

05.09.

A mi kertünk a szomszédok tökéletes, szinte négyzetcentiméterre megmunkált, kiművelt, beültetett telkeihez képest amolyan „vadkert”, azaz nagyjából az nő, ami akar. Amiből az elmúlt évek próbálkozásai során lett valami, azok szinte csak a fű-szernövények. Igaz, tavaly például az egész nyárból öt hétnél többet aligha voltunk kinn. Ez nagyjából csak arra volt elegendő, hogy úgy-ahogy fenntartsuk a természe-tes egyensúlyt a kívánt meg a nem kívánt „gyomok” között. Az idei nyár lesz az el-ső, amikor folyamatosan itt akarunk tölteni öt hónapot. A házikót tíz éve vettük, a legolcsóbb s mondhatni leggyengébb ház volt a környéken, de a telek szép helyen van, a falu fölött a „hegyen”, hátam mögött domboldal karéja s egy óriás cseresznye-fa zárja le a kertet, előttem meg lejtősen kertek, fenyőfák csúcsa, távolabb a fáktól jobbra eltakart Duna, azon túl meg Szlovákiára s a pilszi dombok bekanyarodó csücskére látni. A falu temetőjében alussza örök álmát Vajda Júlia, Csokonai Vitéz Mihály Lillája és Petri György költő, egy másik múzsa oldalán. Évekkel ezelőtt, mi-kor még „szervezőbb” helyi erőnek képzeltem magam, azon morfondíroztam, miként is lehetne itt meghonosítani egy évi rendszerességgel megtartandó Múzsa-Fesztivált. A gondolatlanul a versembe „beleíró” alsó cseresznyefánál tovább nem jutottam. Nyu-godjanak hát békében tovább a múzsák és a költők a dunaalmási temetőben, élő ri-válisok nélkül...

05.10.

Kinyitom az ablakot, finom pókhálósál villog a reggeli fényben. A tegnapi ötlet-hez kapcsolódva: korábban még az is megfordult a fejemben, valamilyen módon ja-vasolom a falu illetékeseinek, hogy ebben a gyönyörűséges temetőben, mely elhe-lyezkedésében, lejtésében olyannyira hasonlít a Házsongárdihoz, hozzák létre a „Költők temetőjét”. Elhunyt írók, költők hozzátartozóinak ajánljanak fel ingyen sír-helyet, ha ide temetik illusztris családtagjaikat. Vagy még éltükben beszéljék meg az „érintettekkel”. No persze, szlogenként ez a dolog egy kicsit furcsán hangzana („Köl-tők, temetkezzetek Dunaalmásra, ingyen sírhely, gyönyörű kilátás!”), de ha nem a humoros-parodisztikus oldaláról nézzük az elképzelést, úgy akár egy majdani „hun-garikumnak” is felfogható dolog keveredhetne ki ebből... Ám a gondolatnál ezzel sem jutottam tovább, s e pillanatban sem jutok, hisz a fenyőfáról egy rigó máris be-lefüttyög az elképzelésembe. Talpig feketében, mintha épp a temetőből érkezett vol-na, a hely szellemét megtestesítve „füttyül” a morfondírozásomra. Vagy azért füttyül csupán, mert rigó, és május van, amikor finom pókhálósál villog a kitért, reggeli ab-

lakokban... Azaz: hagyjuk békén a temetőket, végezze mindenki a maga dolgát, a rigó füttyögjön, a költő írjon, a pókháló minden különösebb felszólítás nélkül befonja majd úgyis a világot... A rigó füttyüljön, a költő írjon... Bár László Noéminek a *Helikonban* most megjelent interjúja szerint a versírás teljesen nőies dolog, azaz nevetéses, hogy vannak férfiak is, akik versírással foglalkoznak. Mint mondja, jobban tennék, ha árkot ásnának... No jó, akkor megyek ásni a kertbe...

05.12.

Dél előtt Tatán, „üzleti” körút, piac, posta, OTP-s ügyintézés. Az első megálló mindig a piaci antikvárius. Fantasztikus kínálat. Itt van az asztalomon például a „lila” Németh László életműsorozat életrajzi írásainak két vaskos kötete, a *Homályból homályba*, szinte bolti állapotban, tavaly vettem 900 (!) forintért. Most vagy tíz könyvet vettünk, közte a Roger Martin du Gard-nagyregényt, Móra-elbeszéléseket, összesen ezer forintért. Merthogy ezeknek a könyveknek 100 forint volt darabja!!! Késői ebédidőre értünk haza, esik az eső.

05.13.

Ágnes palántázott, én takarítottam a terasz körüli lefolyóárkot, jól is jött, délután háromtól estig hatalmas esőzés. A Hír TV délutáni Vetítőjében (magyar dokumentumfilmek, csütörtökön mindig meg szoktam nézni) az Erdélyi Lajosról készült portrét mutatták be, amely ugyan „Laló” címen futott, Lalónak csak a zsidó identitáshoz kapcsolódott leginkább. Szép, szuggesztív, drámai film volt, csak éppen Laló művészeti munkássága maradt ki szinte teljesen belőle. Szóval mindaz, ami Lalót „Erdélyi Lajossá” tette. Ismerőseként nézve hozzáadott egy olyan dimenziót a képhez, ami az életpályát kiegészítette, egy ismeretlen számára viszont inkább csonkított a film Laló portréján, hiszen még a felvázolás szintjén sem hozta igaziból az alkotó munkásságát. Akkor már inkább lehetett volna a cím például *A zsidó Laló*, mert akkor világosan jelződik, hogy az ismert Lalónak eme identitása felé tolódik el szándékosan a portré. Hogy ezt a kevéssé vagy kevesek által ismert élettartalmat akarja kiemelni a sokak által ismert „többihez” képest. S így az már külön pikantériája lett volna a filmek, hogy ez a marosvásárhelyi „zsidó Laló” zsidóságának megélése kapcsán végig a család magyar kulturális beágyazottságáról beszél.

05.15.

Bágyoni-Árkossy-könyvbemutató volt Kolozsváron. Telt ház fogadta őket mindeütt, több mint 100 kötetet dedikáltak. Uramisten, ennyi könyvet én életemben nem didikáltam (hoppá, melléütöttem, nem baj, jó ez „i” betűvel is, mondjuk a női vásárlók esetére). Írom az új verseskönyvem, és várom, mit írnak Csikból Pallasék, mi lesz a Communitas-pályázat eredménye *Édesgyökér* című könyvemem illetően (ebben együtt a *Gyermekrajzok* meg az *Öregirka*, dédanyám naplópreparátuma). Estefeled még összeraktam s átküldtem egy „pakkot” az *Öregirkából* Ambrus Lajosnak, különösebb magyarázkodás nélkül, kíváncsi vagyok, ők vállalnak-e belőle valamennyit.

05.16.

Merthogy például legutóbb az *Alföld* és márciusban a *Bárka* nem vállalt. Elek Tibor megjegyezte, reméli, nem veszem rossz néven, nem haragszom meg. Mire így válaszoltam: „Kedves Tibor, dehogyan haragszom, nem állok én ilyen sértődős viszonyban

az irodalommal... Így hát jelen esetben sem, amikor magamnak is kérdés, vajon folyóiratbeli közlésre való-e ez a szöveg (szerkesztők dolga!). A folyóiratközlést illetően meglehet neked van igazad, de nekem itt sokkal többről van szó. Hiszen kéziratomban ez a szöveg így megy 2000 soron át, s így áll kiadásra váró könyvem részeként is – természetesen, plusz „helyi funkcióval” felruházódva... és ezen már semmi nem változtat, akár kell valahol, akár nem. Ezt az élettartalmat én fel akartam mutatni, közre akartam adni... Hogy mi a poétikai értelme ennek a preparátumnak, az világos számomra. Hogy a poétikai értéke mi – az már kevésbé. Meglehet, hogy ez a szöveg – a maga preparátum mivoltában – nem annyira poétikai mű, mint poétikai demonstráció. Ebben a manapság olyannyira csinálmányos poétikai időben egy tiszta tárgyat kívántam elhelyezni a költészet terében (még ha talált tárgyat is). De némiképp a szerepjátszó-versek és a vendégszöveg-mánia „orrára” is akartam koppintani egy kicsit – azzal éppen, hogy ezt a manírt az elfogadhatatlan végletességig viszem el... Nos, kedves Tibor, hátha ezzel mindketten közelebb kerültünk ahhoz, aminek megélésére és megértésére nap mint nap törekszünk...” Hogy a verseket nem adta le Tibor, nem vettem rossz néven... Azt azonban igen, hogy soraimra nem is válaszolt.

05.17.

Egész nap bent, lakásban, ajtón belül. Harmadik napja zuhog az eső. Délelőtt a verseskönyvem írtam, továbbra is a szöveg, a versnyelv egyneműsítésének gondjával a fejemben. Itt három évtizeddel ezelőtti világot kell átélhetésre érdemesnek tenni. Itt a nyolcvanas évek romániai magyar valóságának eszmerendszere, gondolkodásmódja, tárgyi világa és vérvalósága kell törvényszerűvé formálódjon – az én életem történéseihez igazodva. No persze a három évtized múltán – de hát mi az a három évtized? Hiszen délután a *Musza Dagher* olvastam újra, s a száz évvel ezelőtti események, történések leírása, az élmény s e történelem megélésének kikerülhetetlen, kötelező parancsa megdöbbenett. A se ide, se oda nem tartozó, kisebbségben élő nép válságos történelmi időszakban megélt kálváriái szinte egy az egyben átírhatók a romániai magyarság időnkénti élethelyzeteire. Gondoltam is rá: egy passzust kiemelek majd a könyvből, s romániai magyar változattá átírva, amolyan vendégszöveggé behelyezem a verseskönyvembe. De úgy, hogy csak a népneveket változtatom meg, semmi egyebet a szövegből... Az eső meg csak hadd zuhogjon, zuhogjon itt a soraimra... meg az Ararát hegyén... Meg vagyon írva...

05.18.

Az is a reggeli kávézó-programhoz tartozik, hogy megnézem a *Literát*. Vagy naplózás előtt, vagy után. Ma például előtte. Ami rögtön felkeltette az érdeklődésemet, a Berniczky Éva-interjú. Több mint tíz éve, hogy egy fegyverneki olvasó-találkozón megismerkedtem a Balla D.–Berniczky házaspárral, öt-hat éve vettem észre, milyen komoly prózaírói teljesítmény a Berniczky munkássága. Számomra igazából ő az első nagy formátumú kárpátaljai magyar író, sőt nem is így mondom, hanem úgy, hogy ő az az író, aki úgy hozta-hozza be, olyan egyetemes érvénnyel a maga kárpátaljai (írói) világát a magyar irodalomba, ahogy Gion Nándor a Vajdaságét. (Itt most a jellegbeli különbségtől természetesen eltekintek.)

05.19.

Ha már tegnap Kárpátaljáról, kárpátaljaikról került szó, akkor most idemásolom, amit az itt élő vajdasági írókról jegyeztem fel a minap. Mégpedig: „Az áttelepedett

vajdaságiak mintha itt is összejátékot játszanának. Adogatják, passzolják egymásnak tovább a labdát. Vagy ha nem, de mindenképpen ugyanazzal a saját labdával cseleznek-dekáznak. Szóval benne vannak, bele számítanak a közjátékba. Mi meg, ájtott erdélyiek, nemhogy nem passzolunk, dekázunk, de mintha kimondottan eldugtunk volna – még magunk elől is – a labdát. Volt labda, nincs labda. Jobbik esetben ott tartogatjuk a tarsolyban. S ha már a magyarországi „kisebbség” élete, sorsa került szóba, hadd említsem meg a tegnapi esti dokumentumfilmet: a XIX kerületi két tannyelvű, kínai–magyar iskoláról szól. Későn, éjszakai órán ment a műsor, érdeklődéssel és kissé sajnálkozva néztük végig, sajnálkozva amiatt, hogy végül is nem lett „közünk” hozzá. Két évvel ezelőtt ugyanis, amikor Anikó lányunk kislánya iskoláskorú lett, javasoltam neki, illetve próbáltam rábeszélni: adja ebbe a kínai iskolába. Természetesen ennek a pedagógiai alternatívának csak a pozitív hozadékában gondolkodtam, egyéb következményekkel nem számoltam, nem is számolhattam volna. Itt él vagy harmincezer kínai, egyelőre még, mondjuk úgy, a társadalmi létezés inkább külső-alsó szféráiban, de ez, ittlétük s egyre „szerteágazóbb” meghonosodásuk és a kínai „boom” a világban – bizonyára sokak számára hozhatna-kínálhatna a következő évtized(ek)ben Magyarországon is egzisztenciát. No de hát ami Abigél unokánkat illeti, nem lesz belőle semmi, mert a dolog – talán kissé bátortalan – végiggondolása után mégsem vállalták fel ezt a jövődőt...

05.21.

Megírtam a Bartis Feri „emlékét” megidéző verset. Tényleg ma már hihetetlennek tűnik, hogy (nagyjából!) így történt, hogy ott, akkor és abban a közegben nemhogy nem volt „mozgósító”, éppen ellenkezőleg, valami tudati lebénítást hozott ez az ügy. Nem tiszta ügy, nem foglalkozunk vele. Érdekes, mert a nagyjából ugyanakkor kiszabadult Páskándi Géza aurájához természetesen hozzá tartozott az elítéltség, a bebörtönözöttség ténye, a maga misztikumával. De erről sem beszéltünk, nem esett szó körünkben. Különben én Páskándit Majtényi Erikéknél ismertem meg, Bukarestben, talán 66-ban. Annak az évnek a szilveszterére Tatár Gyuri (a mai vallástörténész, akkor még szépreményű fiatal költő és – magyarországi lévén – fura státusú kolozsvári bölcsészhallgató) meghívott magukhoz. Apja, illetve mostohaapja diplomata volt a román fővárosban. Hogy s miként is került, kerültek kapcsolatba Erikékkel, nem tudom, de ez a kapcsolatuk az irodalmi bejáratottság körébe tartozott. Szóval Erikéknél voltunk, amikor megjelent ott Páskándi Géza. Mint egy gyerek, boldogan dicsekedett: vett egy farmernadrágot. Akkor láttam életemben először farmert. Kitarította maga elé, úgy mutogatta. Lelki habitusán nem látszott, hogy évekig nádat vágott a Duna-deltában.

05.24.

Pünkösdi hétfőjén Antall Pistának érdekes összeállítása volt a Kossuth rádióban arról, miként, hogyan „szállja meg a Szentlélek”, vagyis az ihlet az írókat, költőket. Illetve csak a költőket, hiszen a névsor – Tornai, Ágh István, Szepesi Attila, Kukorelly, Tóth Erzsébet, Szócs Géza, Lackfi János – azt látszik jelezni vagy igazolni, mintha ihlet dolgában csak a poéták volnának illetékesek megnyilatkozni. Így van ez, mióta a világ. Gondolom, ennek sokkal inkább az érzelmi szokásrend az alapja, mintsem a valóság. Hiszen hogyhogy ne merülne fel az ihletettség állapota regényírás közben is? Vagy például az „ihletetlen dolgozik” kifejezésünk netán csak a költői művek létrehozásának folyamatára utalna? Egyáltalán nem. Ha az ihletettséget a „megszállottsággal” rokonítom (a pünkösdi alaputalás szerint!), akkor pedig

még inkább kiérezhető, hogy egyáltalán nem csupán költői lelki privilégiumról vagy rekvizitumról van szó. Hogy az ihlet mibenlétét mégis inkább a költői művek háza táján szokták firtatni, annak az lehet az oka, hogy ennél a műfajnál könnyebbnek tűnik „nyakon ragadni” az ihlet minéműségét. Én magam különben az ihletet a felismerés tájára helyezném leginkább. Legalábbis magammal kapcsolatban mindenképpen. A vers, amelyben nincs felismerés, nem lehet ihletett. S mennél „nagyobb formátumú”, nagyobb horderejű a felismerés, mennél inkább vonatkozik a megjelenített világ egészére, annál kikerülhetetlenebb a költői mű. Ám, kedves Antall Pista, ha hirtelen az orrom elé toltad volna a mikrofont, ezt bizonyára így nem tudtam volna neked elmondani. Lehet, egy kukkot sem tudtam volna szólni, ha hirtelen megkérded: mondd, szerinted mi is az az ihlet?

05.28.

Reggeli Skype-telefonozás nővéremmel, Marosvásárhelyre, kedden indulnának ide, be tudok-e menni Pestre, hogy fogadhassem őket. Jöjjenek nyugodtan, majd átgyúrom a programot, csak időben tudjam. Közben otthon kilencvenéves anyósom hirtelen beteg lett, valami vesegyulladás-féle, hányinger, reszketés, 39 fokos láz, a háznál nincs pénz, kölcsönből vették meg a gyógyszereket. Németországban élő régi, nagyszalontai barátom, Sz. Benedek Pisti (*Gyermekrajzaimból* „az ügyvéd fia”) telefonál, mi van, mi újság velünk, mit írok, hát én bizony továbbra is csak verset, abban tökéletes vagyok, másban nem tudok az lenni, mondom viccesen, de komolyan gondolva a dolgot, azaz leginkább a versben tudom hozni azt, ami bennem tökéletes. „Bumm!” Bizony, bumm ide vagy oda, de erről én már csak így gondolkodom...

05.30.

Vasárnap, esik az eső. Az Országgyűlés által megszavazott kettős állampolgárság körüli vita egyik tévében is, másikban is. Csáky Pál az Echón, Semjén Zsolt a Hír TV-ben, emitt is, amott is. Ha jól vettem ki a tájékoztatókból (nem tudtam folyamatosan figyelemmel követni a disputákat), a magyar állampolgárság a határon túliaknak nem jár sem választójoggal, sem egészségügyi ellátással. Érthetően, teszem hozzá, csakhogy abban a pillanatban már ott van az is a fejemben: azazhogy akkor ez megint csak felveti majd előbb-utóbb az örökkön azonos alapvetésű kérdést a téma kapcsán – milyen magyar állampolgárok is lehetnek a határon túli magyarok? Természetesen „másodrendű” magyar állampolgárok. Vagy hogy szalonképesebb nyelven fogalmazzak: amolyan „tiszteletbeli” állampolgárok. Akiknek erkölcsi és nemzeti összetartozási alapon kijár valami, aminek az anyaországra nézve nincs különösebb következménye. „Aki bizonyítani tudja magyar származását, beszéli a nyelvet, és a Trianon előtti Magyarország területén született, hogy a csángók is beleférjenek” – mondták a tájékoztatón, ha jól értettem az elhangzottakat. „Hogy a csángók is beleférjenek...” No és hol van az a záradék, amely azt biztosítja, hogy valahogy az erdélyi, úgymond magyar cigányok azért mégse férjenek bele...? – beszélgetünk Ágnessel a várható konfliktusforrásról. Mert – tisztesség ne essék szólnán – nem hiszem, hogy a magyar állam a külhoni magyar cigánysággal oly nagyon szaporítani kívánna a nemzet lélekszámát. Még ha netán azokról is lenne szó, akik a marosvásárhelyi Fekete Március idején „Ne féljete, magyarok, megjöttek a cigányok!” felkiáltással jelezték etnikai hovatartozásukat, s özönlötték el a vásárhelyi Rózsák terét... Ha ugyan igaz a fáma...

Anyósomat fél órája bevitték a mentők a kolozsvári kórházba... nem tudott lélegezni... és nem akart bemenni... Unokahúgom sírva telefonált Kolozsvárról.

06.01.

Anyósom egyelőre túl van az életveszélyen. Nővéremék hozták meg délben a hírt, amikor megérkeztek Pestre. Azazhogy benn vagyok én is Pesten, hogy fogadjam őket, holnap mennek tovább Párizsba, hoztam magammal a laptopot is, így hát a napló folytatódik. Sógorom s unokahúgocskám délután elmentek vásárolni, mi meg nővéremmel beszélgettünk. S mi egyébről beszélhettünk volna, anyósom halála árnyékában, mint a mi egykori, néhai öregeinkről, szüleinkről? Édesapám, szegény, 84 évesen jegyezte meg, amikor édesanyám 82 évesen meghalt mellette: „most ment el, amikor pedig már milyen szépen élhettünk volna”! A túloldalon e pillanatban megszólal a harang, mintha az ő emlékére is.

06.02.

Régi egyetemi- és lakótársammal, Román Jancsival találkozom. Laktunk együtt bennlakásban, majd a Fellegváron kinnlakásban, ültünk együtt padban, lógtunk óráról együtt, s üldögéltünk, óraszám, kávézóknak, sok esetben első verseim megírásának – vagy „megélésének” – tanúja. A találkozóra is most tulajdonképpen ennek kapcsán kerül sor, kérésre első könyvem, a *Fekete hanglemezek* fénymásolt példányát hozza el nekem, mert hogy ez egyszerűen eltűnt az évek során a családi könyvtárból. Mesélem neki, hogy három-négy éve *Versek emlékezete* címen elkezdtem egy sorozatot, amelyben a költemények keletkezéstörténetét, háttérvilágát próbáltam megfogni, megfogalmazni, s e számvetésből-számadásból hiányzik az első könyv anyaga, pedig azt is szerettem volna bonckés alá venni. „Nahát arra nagyon kíváncsi vagyok, miket írsz majd ezekről, hiszen én sokról tudom, hogyan keletkezett!” – mondja Janicsek. Meghökkenek. No lám csak, hiszen akkor az is megtörténhet, hogy a kezdeti verseknek kétféle keletkezéstörténete is kikerekíthető, hiszen Jancsi bizonyára másként, más módon elevenítené fel azt, ami elmesélhető. Hirtelen az is megfordul a fejemben, hogyha majd odajutok, hogy tényleg megírom e szövegmagyarázatokat, poénként megíratom Jancsival is a „sajátjait”, s a kettőt együtt illesztem oda amolyan kettőstükrös-béli láttatásként, élet- és lírماغyarázatként a versekhez. Még ha ez talán nekem érdekesebb is lesz, mint az olvasónak... Efféle morfondírozásom közben elfelejtem megkérdezni Janicsektől, hogy no és mi újság az operett-librettóval? A hölgy ugyanis, aki a kecskeméti színház pályázatát egyből megnyerni készült hatvannégy évesen, élete első operettjével, a csupa szív, csupa lélek, csupa bolondság Bözse, a Janicsek felesége...

06.15.

A (hajó)napló megkapta az első komoly léket: tizenkét napja nem jegyeztem föl semmit. Hogy utólag mi is jegyezhető fel hiteles tanúságtételül egy utolsó napjait élő, kilencvenéves, szeretett családtag eltávozásának fájdalomából és zűrzavarából, még nem érzékelem pontosan. Tény, hogy hirtelen, kapkodva zártuk le a dunaalmási lakást, este tízkor Pesten voltunk, éjfél utánig készülődtünk, másnap reggel hatkor indultunk Kolozsvárra, azzal a reménnyel, hogy az intenzív osztályon fekvő anyósomat még életben találjuk. Amint az történt is, azzal a pontosítással, hogy amint-

amiben találtuk, az már nem az igazi élet volt, hanem szemmel láthatóan annak a vége. Oxigénmaszk, infúziós csövek szövevénye és – talán – a szavainkon át belécsordogáló élet tartották még „bekötve” ebbe a világba. Szóltott, megmozdult, de szava inkább a szó akarása volt, mint a szó maga, mozdulatai inkább a mozdulat akarása, mint a mozdulat maga. Finom kis kézszorításai, szemének résnyire nyitása jelezte azt a szűk csapást, amelyen át még életének a közelébe juthattunk. Egy napig, két napig, aztán már semmi más, csak a lélegeztetőgép művi nyugalma és csendje, és azután már az se, már semmi, semmi evilági, csak a csend... Posta Erzsébet, nyugalmazott mákófalvi tanítónő, élt kilencven évet... Nagypetri református lelkész barátunk, Kőrösi László tiszteletes úr koporsó melletti búcsúztatójában evilági és túlvilági életünk szálait a szertartás végére finoman összefonta, valahogy úgy, hogy a szál sima legyen, s a bogokat ne érezze az ember... S e pillanatban ismét harangszó, harangszó az Úllői út túloldalán...

06.16.

Ágnes csendesen átsírókálta az elmúlt két napot. Önmagán tapasztalta, megütözve, hogy a halál óráiban, napjaiban mennyire nem lehet átélni a gyászt. „Azt gondoltam, össze fogok omlani, amikor eresztik le a sírba szegényt, és nem omlottam össze, sőt azt néztem, hogy le kéne mérjem centivel a sír mélységét, hogy kiásták-e rendesen, úgy, ahogy kell!” S most, hogy egyedül vagyunk itthon, minden, ami összegyűlt szívében, szép csendesen kezd kicsordogálni. S csorog, csorog, ma már a harmadik napon is...

